

Rott, Vladimir (1935, Bobrujszk, Fehéroroszország) Kanadában élő mérnök, Pro Cultura Hungarica-díjas író. Édesapja, a miskolci Róth Ferenc erdőmérnök 1931-ben hét évre szóló munkaszerződéssel a Szovjetunióban vállalt munkát. Családjával együtt már a hazatérésre készültek, amikor 1938-ban a sztálini államvédelmi szolgálat letartóztatta és Szibériába internálta. Tizenkét évig tartották fogva, végül a tajgában nyoma veszett, családját soha többé nem látta viszont. Vladimir Rott könyvei közül édesapja lágerekből írt leveleinek gyűjteménye jelent meg először magyar nyelven (*Apám levelei szibériai munkatáborokból*, Széphalom Könyvműhely, 2007). Vladimir Rott írói munkásságának legfőbb ihletője a maga és családja sorsa, amely a 20. századi magyar zsidóság tragédiájának egy sajátos változata. A kenyérkereső nélkül maradt, megbélyegzett családot az édesanya, a garadnai Spielberg Regina évtizedeken át pályaudvari rakodóként, kegyetlen kemény munkával tartja el. A szovjet uralom és a háború, a német megszállás idején is, nyomorúságos viszonyok közt, de sikerül fenntartania magát és gyermekeit (miközben csak Bobrujszkban és környékén húszezer zsidót végeznek ki a németek). Mérhetetlen szegénységben felneveli és iskoláztatja két fiát. Vladimir Rott *A sors ellenében* című kétkötetes (*I. Szenvedésből vigasz*, 2008, 2016; *II. A fölfedezés öröme*, 2010) nagy sodrású, szenvedéllyel és humorral megírt önéletírásában elbeszéli, hogyan lett a két nehéz sorsú, de tehetséges testvérből egyetemet végzett ember. Hogyan lett Vladimírból a szibériai Tomszkban és a Lada-VAZ-ban, a Togliattiban épülő gigantikus Volgai Autógyárban mérnök.

Rott Vladimir, nagymamájával,
Hanival, aki túlélte a Holokausztot
(1964)

Vladimir Rott 1974-ben külföldi útjáról nem tért vissza a Szovjetunióba, rokonai segítségével édesanyjával együtt Torontóban maradt. Ennek következménye sok újabb megpróbáltatás lett: harc azért, hogy egyesítse a családját, maga után hozassa feleségét és három gyermekét. Végül 1984-ben barátai segítségével sikerült illegálisan kijuttatni hozzá még családi „relikviákat” is, köztük naplóit, amelyeket még iskolás korában, 1952-ben kezdett írni, és édesapjának a leveleit, amelyeket a szibériai kényszermunka idején, kolimai börtönévei alatt írt családjának. Ezek a dokumentumok jelentik számára a legfőbb ihletforrást: írásait – ahogy minden könyvében mottóként olvasható – azoknak az ártatlanul elpusztított szülőknek ajánlja, akik szerették volna becsületben felnevelni gyermekeiket.

Jelen számunkban közreadott írása készülő, új könyvéből való.*

Mezey Katalin

Vladimir Rott

A „mákos” meg a „diós”

Évtizedek óta már, hogy minden évben – van, amikor több alkalommal is – feleségemmel, Iyával ellátogatunk a szépséges Magyarországra. Édesapámnak csak annyit ajándékozott a sors, hogy három évig nevelhetett, édesanyám, Regina viszont majdnem százéves koráig oltogatta belénk, fiaiba azt a szeretetet, amely szülőhazájához, Magyarországhoz fűzte. Az Oroszországban töltött életünk legszomorúbb óráiban, még ha a mérhetetlen bánat és az erejét meghaladó fizikai munka letaglózta is, anyánk akkor is mindig talált önmagában elég erőt ahhoz, hogy odasúgja: – „Gyerekek, Magyarországon ez nem így volt! Ott mi...” Gyermeki fantáziánk erre mindig ki-

színezte azt, ami a szemünknek ismeretlen volt, hozzáillesztett ehhez az előttünk kibontakozó csonka képhez valami szinte elképzelhetlent. A szovjet hatóságok nekem csupán 1960-ban, mikor már 25 éves fiatal mérnök voltam, adtak engedélyt, hogy rövid látogatást tegyek Magyarországon, és megláthassam holokauszt-túlélő rokonaimat, közöttük a nagyanyámat, Roth Hannát, aki csak egy fiát vesztette el, még hozzá édesapámat, akit a háború után Sztálin semmisített meg Kolimán. A többi hat gyerek és nagyanyám maga is a budapesti gettóban vészelt át a háborút.

* Vladimir Rott további magyarul megjelent könyvei: *Műszovaja állomás*, Széphalom Könyvműhely, 2012; *A találkozások öröme*, Széphalom Könyvműhely, 2016.

Magyarországon tett látogatásaink közül különös pontossággal emlékezetembe vésődött az, amikor 1986-ban, már kanadai állampolgároként, egy bérelt *Mitsubishi* mikrobusszal, Ausztrián keresztül érkezünk meg. Anyai nagynéném, Jolán beleegyezett, hogy velünk tartson háromszáz kilométeres utunkon Észak-Magyarországra, Garadnára, abba a községbe, ahonnan a családjuk származott. Mikor Novaj városka mellett elhaladtunk, Jolán a mikrobusz ablakából felhívta a figyelmünket egy házra, amelynek a frontját az autópályáról nem lehetett látni, de megmutatta az oldalát, amely mellett verandaoszlopok sorakoztak hosszan. A veranda a ház udvarára nézett. Jolán néni felvilágosított:

– *Ebben a házban lakott a nővérem, Lisszauer Margit a családjával...*

Garadnára megérkezve aztán Jolán néni segített rátalálnunk a Fő utca 6. szám alatt mindmáig ott álló házra, ahol nagyapám, Spielberg Hermann tizenhárom gyermeke született. Köztük tizenkettedikként Regina, az édesanyám. Ebből a házból deportálták nagyanyámat, Spielberg Fannit és teljes házanépét az auschwitzi gázkamrákba 1944-ben...

Megjelenésünk a garadnaiak számára meglepetésként hatott, figyelemmel szemlélték a váratlan vendégeket, és később sok érdekes történetet meséltek el, segítettek felkutatni a közeli erdőben nagyapám, Hermann és első felesége, Sára régóta elveszettnek hitt sírját...

Garadnára 1987-ben tértünk vissza ismét. Ez alkalommal emlékműavatásra. Építész fiunk, Rott Sándor tervei alapján Kercsi Imre, a szomszédos Encs nevű kisvárosban lakó kőfaragó mester, fehér kőből elkészítette a memóriálét Spielberg Sára és Hermann, valamint 32 további, a holokausztban elpusztult családtagunk emlékére. A gránithoz rögzített két masszív, nemesacélból készült táblát, amelyeken magyar és angol felirat olvasható, Torontóban gyártották le, s a memóriálé avatására mi hoztuk magunkkal.

2002-ben Kanadából összes gyermekünket és unokánkat és néhány, az USA-ban élő rokonunkat is magunkkal hoztuk Garadnára. Itthoni utazásainkhoz nagy turistabuszra volt szükség, hogy mindenki elférjen. A későbbiekben meghívtunk Oroszországból tizennégy nyugdíjast, volt diáktársainkat, akiket a tomszki egyetemista évekből ismertünk, és két régi barátunkat, korábbi munkatársainkat a Togliatti autógyárból...

De most következzenek a 2016-os év nyarán lezajlott utazásunk eseményei. Csoportunk létszáma mindössze nyolc fő volt, akik korábbi vendégeinkhez hasonlóan első alkalommal látogattak el „a Duna, a vírkeparikás és a csárdás” hazájába. Örömeinkre ők

is kíváncsi, intelligens és könnyen összekovácsolódó csoportnak bizonyultak. Katyja Skaburo férje, Valerij kíséretében repült ide. Ő fiatalkori, közeli barátónknak, Tamara Ohlopkovának a lánya. Akárcsak Valerij, ő is tehetséges, fiatal belorusz mérnök. Az utazás során mindketten szemlátomást egyre elevenebbek és vidámabbak lettek, és ezzel igen kellemessé tették az együtt eltöltött napokat. Idősebb unokánk, Ada és barátja, Peter számára is ajándéknak szántuk ezt az utat, hogy a montreali *McGill University*n sikeresen elvégzett doktori tanulmányaikat együtt megünnepelhessek.

Mivel különféle járatokkal érkezünk a budapesti repülőtérre, be kellett várnunk még két embert, aki szintén csatlakozott körutazásunkhoz. Egyikük a New Yorkból érkező Paul Caputo, a *The Julliard School*¹ nyolcvanhat éves professzora volt, a másik pedig ötvenhárom éves lánya, Suzanne. Amikor az érkezési váróban megláttam amerikai vendégeinket, igencsak megijedtem: apát és lányát is rokkantak számára készült kerekesszéken gurították ki... „Ó, Istenem! Vajon mit kezdek így velük? Erről egyáltalán nem szóltak...!” Pár perc elteltével aztán tisztázódott, hogy nyugtalanokodásom oktalan volt. Bár Paul már mindkét lábára erősen sántított, és Suzanne is bottal közlekedik, mert cukorbetegsége következtében a látását javarészt elvesztette, de mindkettejük tele van élettel. Az érkezéshez csak attól való félelmükben rendelték meg a kerekesszéket, hogy könnyebben boldoguljanak, ha egyszer magyarul nem tudnak...

Jutka unokatestvérem, Paul felesége, egészségi állapotja miatt nem vállalkozhatott már egy ilyen megterhelő, óceánon túli utazásra, így Michael fiuk gondoskodására bízva Brooklynban maradt. Valóban, úgy írtam: „már...”, noha, legőszintébb sajnálatomra, több mint három évtizeden át megismételt unszólásom, ajánlataim és kérésem dacára, Jutka a meghívást, hogy látogasson el velünk Magyarországra és Garadnára, sosem fogadta el... Emlékezetében elevenen élnek az 1944-es év utolsó napjainak Magyarországról fennmaradt fenyegető, borzalmas képek...

Gyerekkoromban anyámtól, Reginától sokat hallottam Jutkáról és családjáról. Később pedig, 1978-ban, amikor először jártunk az Egyesült Államokban, fel is kerestük őket:

„New Yorkban nagy öröm volt találkozni Jutka Caputoval, anyám tizedik testvérének, Lisszauer Margitnak a lányával... Ő az a bizonyos Jutka, aki tizennégy éves korában került fasiszta koncentrációs táborba, Auschwitzba, és túlélte, noha anyja és kistestvére, Miklós ott pusztultak. Jutka két gyermeke, férje, a rokonszenves olasz Paul Caputo, a Julliard tanárának brooklyni otthonában meleg és szíves fogadtatásban volt részünk. Paul különösen örült, hogy ilyen távoli és közeli rokonok bukkannak fel felesége családjából.²

Ezen első találkozásunk után nemcsak folyamatosan invitáltam Jutkát, hogy tartson velünk Magyarországra, de arra is megkértem, hogy – ha keveset is – beszéljen a gyermekkoráról, arról, milyen volt az élet szülővárosában, Novajon; beszéljen az auschwitzi deportálásról, majd, hogy mi történt vele a lágerből való szabadulás után. Válasz helyett azonban mindig csak mélyen hallgatott... Csupán pontosan harminc évvel első találkozásunk után sikerült Paulnak írásban rögzítenie felesége emlékei közül egy rövid történetet, amit aztán örömmel küldött el nekem. Miután Paul és Suzanne élményekkel gazdagodva visszatértek Magyarországról, unokatestvérem, fellelkesedve mindazon, amit elmeséltek, megajándékozott sok nehézséggel teli életrajza néhány fejezetével. A dologból ennyi sikeredett:

„Lisszauer (Spielberger) Jutka, (Judith Caputo), Brooklyn, 2006, 2016:

... A háború előtt egy budapesti iskolában tanultam, és Jolán nénémnél laktam, akinek a lakása az iskola közelében volt. A nyilasok 1944-es hatalomra jutása után hazamentem édesanyámbhoz, Novajra.

Az utolsó dolog, amire Novajból visszaemlékezem, az volt, hogy anyánkat, kis öcsémet és engem a helyi csendőrök erőszakkal kibajítottak a házukból, megtaposták a babáimat, amelyeket még halála előtt apukám adott ajándékba nekem, valamint, hogy a kicsicám sír...

A többi zsidóval együtt vasúton, tehervaggonokban Auschwitzba szállítottak bennünket. Mindannyiunkat abba a sorba állítottak, amelyik a »zubanyozóba« ment... Ijedten, szótlanul álltunk... Természetesen nem tudtuk, hogy ez a sor az, amely a gázkamrákba vezet... Ekkor odalépett hozzám az egyik német, egy az őrséghez tartozó tiszt, megfogta a kezem, kirángatott a sorból, és egy másik sorhoz vezetett. »Neked itt van a helyed... Még kicsi vagy!« – mondta. Így szakítottak el anyámtól és testvéremtől. Nekem azt mondták, hogy később megint együtt leszünk... Természetesen ez sosem következett be, többé soha nem láttam őket... Kiderült, hogy az őrnök van egy kislánya, aki rám hasonlított... Az őrt sem láttam többé... Még a nevét sem sikerült megtudnom, az arcára viszont mindmáig emlékszem...

Tizennégy évesen így maradtam egyedül egy auschwitzi barakkban rengeteg, számomra ismeretlen ember között. Itt nagyon rosszul bántak velünk, enni alig adtak, néha egyáltalán semmit sem kaptunk... Egyszer csak meglátom az unokabátyámat, Weltman Gézát. Körülbelül két héten keresztül nekem is hozott abból az ételből, amit az őrség számára fenntartott konyháról lopott. Géza a lágerben szerencsés helyzetben volt, mert vízvezeték-szerelőként dolgozhatott... Sajnos nemokára átirányították egy másik lágerbe...

1945 áprilisára, amikorra az amerikai csapatok felszabadítottak bennünket, a súlyom ötven fontnál (22,6 kilónál) is kevesebb volt, vesegyulladásal küszködtem, sem enni, sem

járni nem bírtam... Hogy helyreálljon az egészségem, a Vöröskereszt hadikórházában helyeztek el Örebróban (Svédországban), ahol több mint egy évet töltöttem... Légzési és tüdőproblémáim mindmáig fennállnak...

Később anyai nagynéném, Etel néni, aki Brooklynban élt, kiállította számomra a szükséges iratokat, így 1951-ben megérkeztem Amerikába... Sokáig abban a reményben éltem, hogy kiderül, édesanyám és fiútestvérem életben vannak. A múltbéli emlékek rémálmaimban hosszú évekgig üldöztek, még a férjhezmenetelem utáni első években sem szabadultam tőlük.

Etel néniem lakása kicsi volt, ezért elküldtek egy lányok számára fenntartott bentlakásos iskolába. A konzervatóriumi diákok olykor koncertezni jártak az iskolánkba... Itt ismerkedtem meg Paullal, szép, magas, olasz fiú volt...

Most azonban induljunk neki végre 2016. évi magyarországi körutunknak. A kialakult gyakorlat szerint a budapesti repülőtérrel vendégeinkkel együtt nyomban Észak-Magyarország felé vettük utunkat, és három napot Garadnán, Novajon és a festői látványt nyújtó környéken töltöttünk. Körutazásunk ezen szakaszának megszervezésébe tevékenyen bekapcsolódott Paulo Marianna, a fáradhatatlan garadnai polgármester asszony.

Novaj városkában, a felesége társaságában elsőként üdvözölt és találkozásunkkor meg is áldott minket Sanyi Bertalan, a helyi református templom lelkesze. Mindenkin úrrá lett az izgalom, mikor Suzanne és Paul Caputo először lépte át annak a háznak a küszöbét, ahol Jutka megszületett, és ahonnan a Lisszauer családot Auschwitzba deportálták. A ház a Miskolc–Kassa autópálya útpadkája közelében áll. Mikor a háború véget ért, itt kapott helyet a városi könyvtár, ami az épület egyharmadát foglalta el. A többi részében a rendőrség és a Roma Önkormányzat működik.

Paulo Mariann előrelátó szervezésének köszönhetően a ház könyvtárhelyiségében a városka néhány idős lakója várt már bennünket. Bemutattam nekik az Amerikából jött ritka vendégeket, megmutattam Jutka fényképét és családfánkat. Váratlan meglepetésként ért, amikor egyszer csak az egyik idős asszony, Éva néni (Sproha Ferencné) felidézett néhány epizódot a háború előtti időkből, melyek kis szomszédasszonyához és barátnőjéhez, Jutkához fűződtek... A volt általános iskolai tanítónő, a jelenleg már nyugdíjas Rétlaki Klárka, aki önkéntesen tölti be a kisváros polgármester-helyettesi posztját, előadta Novaj városka keletkezésének történetét, a könyvtár egyik dolgozója pedig a város múltját őrző diákepeket vetített. Csoma Andrásné, a közjegyző magával hozta az eredeti anyakönyvet, ennek az 1928-as évre vonatkozó lapját mutatta be a közönségnek, ahol szerepel egy bejegyzés egy Judit nevű

kislány születéséről. Szülei neve is fel van tüntetve: Lisszauer Miklós és Margit, a vallásról szóló rubrikába pedig szerepel az is, hogy zsidók.

Suzanne és Paul Caputo igen meg volt hatva mindazon, amit tapasztaltak. Számukra mindez kellemes meglepetés volt, amire nem számítottak. A találkozó után mindenkit meghívtam, hogy ebédeljenek velünk. Így aztán a helyi iskola egykori vezetője, Rétlaki Klárka is vendégünk volt az ebéden, a szomszédos Pere faluban, az *Aranyhorzó* nevű, csinos építész étteremben.

Mielőtt a desszertre, vagyis történetem fő témájára áttérnénk, szeretném tizenkét napos magyarországi körutunk leglényegesebb mozzanatait elsorolni:

– *Az első három nap folyamán azoknak a városoknak az éttermeiben étkezünk, amelyeket felkerestünk. A pompás garadnai reggeliket pedig még sokáig fogjuk emlegetni: minden nap az Idősek Otthona szakácsai készítették nekünk nagy szeretettel.*

– *Látogatás Garadna faluban és Spielberg Hermann családjának emlékművénél.*

– *Író-olvasó találkozók Encs városában, a kultúrház zsúfolásig megtelt termében.*

– *Bodrogkisfaludon a kiváló borász, Hudacs-konyi Kati pincészetéből származó tokaji borok kóstolása: ő maga váltotta poharainkat a bőséges, ízletes, felejthetetlen ebéd alkalomból.*

– *A régi zsidó temető felkeresése Miskolcon, az Avason.*

– *Ezek után átszeli Magyarországot északról (Garadnától) délig (a hévízi üdülőközpontig), mialatt a busz útközben váratlanul felmondja a szolgálatot...*

– *Úszógumi fűrdőzés Hévízen a termálvízes tóban.*

– *Marcipánmúzeum és tortakóstolás Keszthelyen.*

– *„Welcome to Hungary”-vacsora a Margit-szigeti Grand Hotelban.*

– *Naponta túrák: az Állami Operabázisban, a Parlamentben, a Dobány utcai Nagy Zsinagógában és a Zsidó Múzeumban, a Szent István Bazilikában és a Mátyás-templomban.*

– *A szomorú „cipős emlékmű” („Cipők a Duna-parton”) megtekintése a Duna-parton, melyet a több száz, a jeles folyóvízbe lőtt ember emlékének állítottak (mielőtt végeztek velük, az áldozatoknak le kellett vetkőzniük, levették velük a cipőiket is).*

– *Budapest éjjeli lát képe a Gellért-hegy tetejéről.*

Iya és én nagy örömmel tapasztaltuk, hogy az utazás napról napra egyre jobban elnyeri vendégeink tetszését. Garadnán, Hévízen, a Balatonon vagy éppen Budapesten, megszokott Margit-szigeti Termál Szállónkban minden napunk kiváló, bőséges svédasztalos reggelivel indult, melynek végeztével meghívottjaink iparkodtak táskájukat gyümölcscsel és szendvicccsel megpakolni...

Meglepetésnek szánva, egyetlen szóval sem célozva előzetesen a dologra, csoportunkat egyszer a *Boscòlo* szállóba vittem ebédre, a régimódi, patinás *New York Kávéház*ba. Vendégeink az eléjük táruló gyönyörű enteriőr láttán elragadtatottan sóhajtoztak. A díszes terítés és az ebéd hasonlóképpen magas színvonalúnak bizonyult. Az örömtől repeső Suzanne bejelentette:

– *Ezt a pompázatos kávéházat New Yorknak nevezik, s minthogy mi apával New Yorkból repültünk ide hozzátok, ma mindnyájan a vendégeim vagyok! Az ebédet én állom!*

Rátérek az „édességre”... Torontóban az üzletek pékárú osztályain egész évben kapható az édes, hosszúkás alakú, mákkal vagy dióval töltött tekercs. Magyar nevét, a „mákos” és „diós” szavakat gyerekkorom óta ismerem. Ízre persze ezek a kanadai cukrásztermékek nyomába sem érnek annak, amit borborszki gyermekkorunkban, még a nagy szükség és nélkülözés idején is édesanyánk, Regina, megannyi gonddal küszködve, de süített nekem és bátyámnak. Első magyarországi látogatásunk során jött el az a pillanat, amikor ráébredtünk, hogy a magyar „mákos” és „diós” ízében csaknem ugyanolyan, mint anyánké, de anyánké persze még finomabb volt. Egyszóval, szeretjük és gyakorta vásárolunk is belőlük...

Nyomban a New Yorkból történt megérkezésüket követő percekben, még a budapesti repülőtérén álltunk, mikor is amerikai rokonaink, Paul és Suzanne Caputo bizalmasan tudatták velem, hogy Jutka azt a szigorú utasítást adta nekik, hogy feltétlen vigyenek neki „valódi, magyar sütésű” „mákos” és „diós”. Rögtön megnyugtattam őket, hogy így lesz, csak közvetlen körutazásunk vége előtt emlékeztessenek a dologra.

Telt az idő. Az utolsó öt napunkat Budapesten töltöttük, ahol Caputo papa lányával kórusban emlékeztettek rá, hogy itt az idő, be kell szerezniünk a Brooklynba szánt mákos és diós bejglit.

Magyarországi látogatásaink során kényelmünkről és kikapcsolódásunkról nagyszerű magyar barátnőnk, Orosz Éva gondoskodik, akivel jóval azelőtt kötöttünk ismeretséget, hogy a Budapest Bank egyik városi fiókja éléről nyugdíjba ment. Éva mindig igyekszik megszervezni szabadidős programjainkat, színházba, moziba előre meg is veszi a jegyeket, érdekes kiállításokra kalauzol el. Zenei ízlésével és ismereteivel mindig bámulatba ejt minket. Éva akkor is megbízható tájékozási pontot jelent, ha hazája politikai eseményeiről vagy irodalmi életéről van szó.

... Mi sem természetesebb, hogy rá esett a választásom újonnan felmerült gondom megoldásában. Felhívtam hát barátnőnket:

– *Éva! Jutka megbagyta Suzanne-nek és Paulnak, hogy egy-egy friss mákos és diós bejglit vigyenek neki Magyar-*

országról... Biztos vagyok benne, hogy te tudod, melyik pékségben sütik a legfinomabbat... Kérlek, vedd meg nekünk! Kifizetem. Vegyél még nekem is egyet-egyed, akkor este meg tudom kínálni az egész társaságot.

– Vladimír! Ez a feladat szerintem kivitelezhetetlen. ... Mákos és dióst csak karácsonyra sütnek! Olyanról nem is hallottam még, hogy nyáron kapni lehetne... Nem messze a Nagy Zsinagógától (Dobány utca) van egy zsidó pékség. Holnap elmegyek hozzájuk... Lehet, hogy náluk lesz...? Kétekem... Nyáron nem sütik!

Alig hittem a fülemnek, hogy Évától ezt kell hallanom... Kicsit inamba is szállt a bátorságom... Ott ültünk az autóbuszban, én pedig tolmácsoltam Éva kétélyeit... Mire... Az egész társaság szeretetteljes zúgolódásban tört ki, tiltakoztak: márpedig hihetetlen, hogy ilyesmi megeshet... Suzanne Caputo nyomban meg is jegyezte:

– Minden este beszélek telefonon anyuval, és elmesélem, mivel telt a napunk... Anyu olyan boldogan hallgatja... Minden alkalommal megkér, hogy köszönjem meg, Vladimír, neked és Iyának is, hogy utunkon ennyi érdekes programban lehet részünk... És szinte minden alkalommal emlegeti, el ne felejtünk vinni neki mákos és dióst...

A rákövetkező este Orosz Éva eljött hozzánk a szállodába. A zsidó cukrászdában határozottan elismételték neki, hogy ezeket a tekerceket kizárólag a húsvéti és karácsonyi ünnepre szokták sütni. A magyarázat egyszerű: „Elkészítésükhöz drága alapanyagokra van szükség, a kisült tekercs pedig hamar kiszárad és elveszti puhaságát...”

Ezek után Éva a tetszetős papírcsomagolást kibontva, a dobozból egy magas, több rétegű tortaszettet vett ki:

– Ez a flódní – kezdte magyarázni –, a cukrászat hagyományos és legkeresettebb süteménye. Nekem ízlik. Gyakran megyek be hozzájuk, hogy vegyek. Az amerikaiak elutazása előtt rendelünk, és azt viszik majd a mamának...

Suzanne-nak és Paulnak alaposan kedvét szegte, hogy az események illetően fordulatot vettek, akadályt gördítve nagyszerű tervük örömteli megvalósulása elé. A flódní persze jól is mutatott, finom is volt. Pontosan a megfelelő hozzávalókat tartalmazta: lisztet, almát, diót, mákot, cukrot és lekvárt. Csakhogy épp egy dolog hiányzott belőle: „Jutka álma”...

Másnap reggel Suzanne ezzel a hírrel fogadott: – A mama nem akarja elbinni nekünk, hogy nem lehet mákos és dióst kapni... Az a kérése, hogy keressük kitaratóban, vagy kérdezzük meg az öregeket... Hohó, nyomban ráismertem! Ez az összetéveszthetetlen Spielbergervér!

Újabb nap telik el, s miközben teljes valónkkal átadtuk magunkat a budapesti városnézésnek, a minibusz épp a Kodály Zoltán Múzeumba röpített, ahová okvetlen el kellett jutnunk (Paul Caputo még

Torontóból való elutazásunk előtt hozta fel a dolgot), hirtelen a hátsó ülésről megszólalt Suzanne Caputo:

– Vladimír! ... Nem tudod véletlenül, merre van az Andrássy sugárút?

– Hát hogyan tudnám?! – A hirtelen jött kérdés zavarba ejtett. – Jelen pillanatban épp a második kilométeret tesszük meg rajta... És ma már három alkalommal is keresztülbajtottunk az Andrássy úton! ... Miért kérdezed, Suzanne...?

– Ma éjjel Anya a lelkemre kötötte: „Mondd meg Vladimírnek, hogy nem messze, a sarkon túl, az iskolánknál van egy cukrászda, ahol mindig lehet mákos és diós tekercsot kapni.”

Nos, tessék, kérem! Hát ilyenek vagyunk mi... Szívem elszorult Suzanne szavaira... Szegény, szerencsétlen Jutka...! 1944-ben ment el Budapestről... Soha többé Magyarországra vissza sem jött... De az eltelt hetvenkét év sem volt képes feledtetni vele a gyerekkor örömteli pillanatait, és azt, merre kell őket fellelni...

Bordás Gábort, régi barátomat és örökös sofőrömet, akivel szinte keresztül-kasul gurultuk egész Magyarországot már az elmúlt évtizedek folyamán, érdemeiért a rendőrségnél előléptették. Most a mikrobuszunk volánjánál rokona, Kercsi Miklós ül, mindenhova ő fuvaroz bennünket, amikor pedig esténként végzünk, hazamegy Budapest egyik távoli kerületébe. Miklós is szomorúan konstataálta a tényállást: az, amit mi szeretnénk, náluk sem kapható a kerületben, egyetlen boltban sem. Se mákos, se diós.

Körutazásunkból két nap volt már csak hátra. New York-i vendégeink még arra sem méltattak, hogy komolyan megfontolják az ajánlatunkat, hogy „álruk” helyett a Budapesten manapság oly közkedvelt flódnit kapják. Talán nem jutott el a tudatukig, hogy olyan „étel” is van, ami „nem kapható”? Nem állt szándékomban a flódnívásárlás mellett kardoskodni, „egykönnyen” én sem adtam fel.

Utolsó előtti esténket töltöttük a szálloda éttermében. Vacsora végeztével épp kifelé mentünk már, amikor hirtelen meglátom a bankett-terem vezetőjét, Menyhárt Istvánt, régi ismerősünket. Mosolyogva felénk hajol, hogy elköszönjön „Mister Rott és vendégei” társaságától... Hirtelen úgy éreztem, mintha valaki megbökné a hátam: rögtön odaléptem Menyhárt István úrhoz, és belekezdttem:

– Uram! Nagy gondban vagyok, s szeretném, ha megpróbálna segíteni... Amerikai vendégeim holnapután reggel hazarepülnek... Tudom, hogy a mi Termál Szállónk és a Grand Hotel számára ugyanabban a konyhában főznek, a Grand Hotel konyháján. Kérem, keresse meg a főszakácsot, vegye rá, hogy tegyen csodát. Kész vagyok bármilyen összeget fizetni. Holnap estére kellene amerikai barátainknak kétféle bejglit sütni, mákos és dióst. New Yorkban él egy

kicsi, beteg öregasszony, Magyarországról származott el, annyira kérte, hogy vigyenek neki ajándékba...

– Rott úr! Az Ön kérése számunkra több mint kérés...! Igaz, kétlem, hogy a szükséges hozzávalók a konyhánkon jelenleg rendelkezésre állnak... De, Önnek természetesen mindent megteszünk, ami csak lehetséges...

Előleget nem volt hajlandó elfogadni.

Mióta Budapesten időztünk, Paul Caputo azt az új szokást vezette be, hogy amikor a szállodába visszatértünk, még mielőtt ki-ki a maga szobájába ment volna, meghívott bennünket a bárba, ahol húsz pernyi üldögélés során egyeztettük a következő napi programokra vonatkozó tervet. Ilyenkor mindnyájan vendégei voltunk egy stampedli Slivovicára... Ezen az estén, Menyhárt István menedzser ígérétnak hallatán, hogy megsütik a bejglit, nemcsak nekem, de a többieknek is, a Slivovica olyan édesnek és ragyogóan finom illatúnak tetszett, mint azelőtt soha...!

Az örömöm azonban korainak bizonyult... Megnézzük Iyával a Híradót, már ki is kapcsoljuk a televíziót, erre megszólal a telefon. Megérzésem ezúttal sem hagyott cserben. Menyhárt volt az.

– Rott úr, elnézés-kéréssel tartozom... A főszakács közölte, hogy nem tud a kérésének eleget tenni... Elmagyarázta, hogy a tekeréshez nincsenek meg a szükséges hozzávalók, azonkívül egy nap kevés is ahhoz, hogy egy ilyen rendelést teljesíthessen...

Az utolsó nap Budapesten. Még ezt-azt vennünk kellett, oda kellett érniünk a Liszt Ferenc Zeneakadémiára, hogy megtekinthessük az épületet... Kercsi Miklós, aki minden zokszó nélkül, profi módon hatol át a magyar főváros számtalan dugóján, már kétszer is finom udvariassággal emlékeztetett:

– Vladimír bácsi! Kérem, el ne felejtse, hogy bármennyire elfoglaltak lennénk is, be kell nézniünk Ilona nénihez, hogy elbúcsúzzunk tőle... Azt hiszem, főz is valamit... Okvetlen oda kell mennünk!

Nem volt betervezve, hogy percre kiszámított utolsó napunkon odamenjünk – annál is inkább, mert a várostól eléggé messze lakik –, s elköszönjünk Kercsi Ilonától, drága, sok éve nagy becsben tartott barátunktól, régi, legkedvesebb ismerőseink, Kercsi Anikó és Ilona édesanyjától, Miklós nagynénjétől. De sofőrünk csendességében valami bizalmas titok lapult. „Odamegyünk! Odamegyünk!” – feleltem.

Hosszú ideig eltartott, mire Ilona mama házához eljutottunk. Mikor beszélgetéstől zajos csapatunk kezdte előzőlni lakályos házikóját, az idős Paul Caputo először gyorsan a toalettet kereste fel, a többiek pedig a frissen főtt étel ínycsiklandó illata irányába fordították az orrukat... Ekkor elállt a szavam! Hiszen pontosan ez az! Édesanyám, Regina régi bejglijének az illata!!!

Kétlem, hogy valaha is találnék ideillő szavakat annak ecsetelésére, ami ezután következett... A konyhába vezető ajtót takaró függönyt félrehúztam, és az asztalon megpillantottam a konyharuhával betakart tepsit, benne a kendő alól kikandikáló, egészségesre barnult süteményeket... Iyát kézen fogva odavittem, meglátta, és egyszerre ő is mindent megértett... Határtalan boldogságunkban máris visszahúztuk a függönyt... Kivártuk, míg Suzanne is kijön a mosdóból, és a szó szoros értelmében apát és lányát belöktük az apró konyhába, ahol Ilona mama kezében a tepsivel a két bejglit feléjük nyújtotta!

Csak ezután derült ki, hogy Miklós, aki még előző nap tájékozódott a helyzetről, nagynénjét, Ilonát beavatva a dologba, a segítségét kérte. Ilona nem této-vázott: Miklós még éjfél előtt valamivel meghozta neki a szupermarketből a szükséges hozzávalókat...

Az általános lelkendezésnek se vége, se hossza nem volt. Már csak azért is örvendeztünk, mert a bölcs Ilona nem két, hanem négy bejglit sütött. Egy mákosat, egy diósat Jutkának Brooklynba, a másik kettőt pedig az ebédhez... Pompás ebédet szolgált fel nekünk, amit nagy adag, édes, meleg mákos és diós bejglivel zárt. Szépen, étvágygerjesztő nagy szeletekre felvágva került az asztalra. Élvezettel fogyasztottuk, amerikai vendégeink, Ada és Peter pedig, megfélekedzvéen, hogy Ilona házában vagyunk, nem pedig a svédasztalos szállodai étteremben, nyomban szalvétába csomagoltak, majd táskájukba tettek két szeletet...

Iya kérésére az óceán túlsópartjára küldendő mákosat és dióssal a tepsivel együtt hoztuk el, amiben kisült, hogy aztán Iya gondos csomagolásának köszönhetően Paul Caputo bőröndjében biztonságban várják a hosszú repülőutat.

Torontóba való megérkezésünkre egy héttel Suzanne Caputótól kaptunk levelet, mely a feledhetetlen utazásra vonatkozó köszönetnyilvánításokon kívül tudatta velünk: „Jutka mama mély báláját fejezi ki Önnek mindenért, amit értünk tettek. A mákos és a diós immár egy hete érintetlenül vár... Anyu úgy döntött, csak akkor vágja fel, ha majd az egész család itt lesz, tehát mikor Miklós bátyám, aki Manhattanben lakik, el tud jönni hozzánk Brooklynba...”

Oroszból fordította Józsa György Zoltán

JEGYZETEK

¹ The Julliard School egy híres magánintézmény, Tánc, Dráma és Zenei Konzervatórium, mely a New York-i Lincoln Centerben található.

² Vladimír Rott *A sors ellenében*, 2. kötet: *A felfedezések öröme*.